

KIR – KENT AYRIMI GÖRÜNÜMLERİNİN HAVSA ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Hakan YAŞ*
Talat GÜLER**

Öz

Kır ile kent yaşamının birbirinden ayrı olduğunu gösteren bazı görünümeler bulunmaktadır. Bu görünümelerden bazıları gelir düzeyi farklılığı, hanede yaşayan kişi sayısı, mülkiyet durumu ve icrâ edilen meslektir. Kır ile kent arasındaki bu farklılıklar tarihsel süreç içerisinde giderek daha belirgin duruma gelmiştir. Bu çalışmada Edirne İline bağlı Havsa İlçesi'nin kırsal ve kentsel alanları karşılaştırılmıştır. Havsa ilçe merkezi kent, İlçeye bağlı köyler ise kırsal yerleşim olarak ele alınmıştır. Çalışmada öncelikle kır kent ayrımının genel kabul gören özellikleri tarihsel süreç irdelenerek ele alınacaktır. Ardından, yapılan anket çalışmasının sonuçlarıyla bu özellikler karşılaştırılacaktır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, kır – kent ayrımının belirleyicilerini Havsa örneğinde incelemektir. Yapılacak karşılaştırma sonucunda, Havsa örneğinde kır ile kent ayrımının görünümelerinin gözlemlenip gözlemlenmediği ortaya konmaya çalışılacaktır. Literatürdeki çoğu örnekten farklı olarak, kır kent ayrımı katılımcıların beklentileri açısından da karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Yaşam, Kentsel Yaşam, Kentleşme, Havsa, Beklenti

CONSIDERING THE APPEARANCES OF COUNTRYSIDE – CITY DISTINCTION IN THE CASE OF HAVSA

Abstract

There are certain appearances put forth that urban life is distinct from rural life. Some of these distinctions are disparities in income level, household population, status of ownership and vocation professed. The distinctions between countryside and city has become more apparent in historical process.

* Trakya Üniversitesi, Havsa Meslek Yüksekokulu, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Öğretim Üyesi, Yrd.Doç.Dr.

** Trakya Üniversitesi, Havsa Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Öğretim Görevlisi.

In this paper the rural and urban area of the Havsa District of Edirne are contrasted. Center of Havsa District is taken as the city, while the villages are taken as countryside. Initially, the commonly held features of the distinction between countryside and city have been dealt by taking the historical process into consideration. Then, these features have been compared with the results of survey study conducted. In this context, the aim of this paper is to examine the determiners of the distinction between countryside and city in the case of Havsa. Through the comparison, it is tried to figure out whether the appearances of the distinctions between countryside and city is observed in Havsa. Separate from the most studies in the literature, in this study, the distinction is also compared in terms of the expectations of the public.

Keywords: Rural Life, Urban Life, Urbanization, Havsa, Expectation

I. GİRİŞ

Dünyada insanoğlunun yaşadığı iki temel mekân kır veya kenttir. Tarihin farklı dilimlerinde ve farklı toplumlarda bu mekânlardan birisinin diğerine tercih edildiği bilinmektedir. Tercihin değişmesini tetikleyen olgular ise doğa olayları ve insanoğlunun gerçekleştirdiği ekonomik ve toplumsal devrimler olmuştur. Kırsal alan insanın yeryüzündeki ilk toprak kullanımını ve yerleşimini gerçekleştirdiği mekândır. Ancak, kırsal alan sadece belli bir mekânı ifade etmenin dışında bir yaşam tarzını da ifade ettiği için kırsal alan yerine kırsal yaşam veya kırsal yerleşim kavramları da aynı kavrama atıfta bulunmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle bazı kır ve kent tanımlamalarına değinilecek olup, ardından kır ile kent arasındaki ayrımlar çeşitli görüşler bağlamında ortaya konmaya çalışılacaktır. Farklılıkların belirlenmesinde insanoğlunun kırsal alandan kentsel alana geçişindeki kronolojik sıra takip edilmeye çalışılacaktır. Literatürdeki bazı belirlemelerin farklı tarihsel dönemleri birlikte ele alması nedeniyle bu çerçevenin dışına çıkılmak zorunda da kalınmıştır. Söz konusu tanımlamalardan sonra çalışmanın alan araştırması bulgularına yer verilerek, Havsa ilçesinin, belirtilen kır ile kent ayrımının görünümünü yansıtır yansıtmadığı bu bulgular bağlamında ortaya konmaya çalışılacaktır.

II. LİTERATÜR TARAMASI

II.1. Kır ve Kenti Tanımlayan Bazı Görüşler

Urry, “kırsal” kavramının üç farklı ifadeye gönderme yaptığını savunur: tarımsal üretimin yerel ekonomiye hâkim olmasına, toplumsal yeniden üretim ve toplumsal mücadele örneklerinin tarımsal üretim aracının mülkiyeti ve denetimi tarafından meydana getirilmesine ve son olarak, kolektif tüketim araçlarının ekonomik olarak sağlanamaması nedeniyle nüfusun kırsaldan çok kentsel alana yerleşme zorunda bırakılmasına [1].

Wirth, kentlerin, insanoğlunu organik doğadan uzaklaştırdığını söyleyerek kırsalın karakteristik yerleşim biçimlerinin çiftlik, malikâne ve köy olduğunu belirtmektedir [2].

Kıray ise kırdaki yaşayan kişiler için “köylü” ifadesini kullanmakta; ancak, köylülüğün sadece tarımsal alanlarda yaşayan kişiler olarak tanımlanamayacağını belirtmektedir. Köylüler izole, kapalı, kendi kendine yeten, geleneklerini, değerlerini ve inançlarını yaşatan ve sınırlı imkânlarla artı değer üreten topluluklardır. Kentlerle ilişkileri çoğu zaman sadece vergi ve askerlikle sınırlı kalmıştır [3].

Günümüzde kırsal yaşam burada yaşayanların farklı mesleklerinin, yaşam tarzlarının ve mal ve hizmetleri temin etmede farklı olasılıkların bulunduğu, ana faaliyetlerin yerel sorunlara ilişkin olduğu, kent ve kentlilerle ilişkilerin sınırlı olduğu ve kente nazaran daha homojen ve müstakil yerler şeklinde betimlenmektedir [4]. Kısaca, kırsal alanda yaşayan insanların ihtiyaçları oldukça temel niteliktedir. Lévi-Strauss, kenti doğa ile yapayın birlikteliğinde konumlanan, insanın buluşlarından en karmaşığı olarak betimlemektedir [5]. Dolayısıyla, kentler kıra göre daha karmaşık bir yapıyı anlatmaktadır.

Kentsel toplumun işlevlerine ve örgütlenmesine yönelik temel çalışmalardan biri Durkheim’ın Toplumda İşbölümü adlı eseridir. Durkheim, kenti işbölümü ve dayanışma kavramlarıyla ele alır. Durkheim’a göre toplumda işbölümü iki etmenle artar. Birincisi maddi ikincisi ise manevi yoğunluktur. Maddi yoğunluk belli bir yerdeki nüfus yoğunluğuna ilişkindir; dinamik veya manevi yoğunluk ise bir toplumun üyeleri arasındaki etkileşim ve toplumsal ilişkilerdir [6]. Nüfusun artması da bu yoğunluklarda artışa yol açıp, her iki unsurun değişimi toplumsal yapıyı değiştirmektedir.

Wirth, kenti sosyolojik açıdan, farklı nitelik ve nicelikteki bireylerin göreceli olarak geniş, yoğun ve kalıcı yerleşim yeri olarak tanımlar [2]. Bu açıdan Durkheim’a benzer görüşlere sahiptir. Wirth geniş kavramını bireysel farklılıklar, kişiler arası tanışıklığın olmaması ve insan ilişkilerinin ayrılaşmış olmasıyla pekiştirmektedir. Yoğunluk kavramının ise, diğer görünüm-ler arasında, çeşitlilik ve uzmanlaşma, yakın fiziksel temas ile uzak sosyal ilişkilerin aynı anda yaşanması, bariz hale gelen ayrılaşmalar, karmaşık sınıflaşmalar, resmi toplumsal kontrolün hâkimiyeti ve vurgulanan uyumsuzluğu barındırdığını ifade eder. Wirth’in açıkladığı bu kavramlar aynı zamanda kentsel toplumsal ilişkilerin karmaşıklığını özetlemektedir. Flanagan ise, kent kavramına atıfta bulunulurken en geniş ve karmaşık toplumsal örgütlenme biçimlerini tümüyle içinde barındıran bir faaliyetler kalıbına atıfta bulunulduğunu söyler. Kentin kültürel, siyasi ve ekonomik yönden kentsel bir topluluk içinde coğrafi sınırları da bulunmamaktadır [7]. Friedmann da, benzer bir şekilde, kentin yeni boyutlarının en nihayetinde ekonomik etkinlikten elde edilen çok büyük kazançlar tarafından belirlendiğini ve sınırsız görüldüğünü ileri sürer. Toplumsal örgütlenme de özel kazancı takip etmektedir [8].

Harvey de toplumsal yapının kentsel süreçleri belirlediğini belirtir. Kenti belirleyen ve tanımlayan da, süreçler ve toplumdur [9]. Harvey’in “yapılı çevre” olarak adlandırdığı kent mekânı bir insan yapımı olup kırsal alandan farklı özellikler taşımaktadır. Harvey yapılı çevrenin fabrikalar, barajlar, işyerleri, dükkânlar, yollar, enerji tesisleri, okullar, hastaneler, parklar,

sinemalar gibi sınırsız bir listeden oluştuğunu belirtir [10]. Kentteki bu yapılı çevrenin aksine kırsal alan karmaşık olmayan ve doğal bir yapıdadır.

Kır ile kent için yapılan bu tanımlama çabaları kent ile kırsal yerleşimin farklı özelliklerine atıfta bulunma eğilimindedir. Bu nedenle, kent ile kır arasındaki belirgin farklara biraz daha ayrıntılı bakılmalıdır.

II.2. Kır ve Kentin Ayırt Edici Özellikleri

Hem kentin hem de kırsal alanın farklı özellikleri olduğuna göre insanların bir kısmının kentlerde bir kısmının da kırsal alanda yaşamakta olmalarının farklı nedenleri olmak durumundadır. O nedenle, kırsal yaşamdan kentsel yaşama geçiş bir tercihtir. Kırsal alandan kentsel mekâna geçiş dünyanın her yerinde aynı anda olmadığı gibi bu kaçınılmaz bir süreç de değildir. Halen kırsal alanda yaşayanların varlığı bunu kanıtlamaktadır. Dünya Bankası verilerine göre, 1960'larda OECD üyesi ülkelerde kentsel alanda yaşayan insanların toplam nüfusa oranı %60'lar civarındayken, 2014 yılında %80'in üzerine çıkmıştır. Tüm dünyadaki kentsel alan nüfusu ise, yine 2014 yılı için, %53 civarında bir orana sahiptir. 1960'larda dünya nüfusunun yaklaşık %66'sı kırsal alanda yaşamaktayken, son elli yılda bu nüfusun %40'ının kentsel alanlara tercih ettikleri görülmektedir. [11] İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren kırsal alanlar giderek daha fazla göç vermektedirler. Bunun sonucu olarak kentsel alanların da nüfusları artmaktadır.

Kırsal yaşamda insanlar kendilerini çevreleyen doğal çevre ve doğal sistemlere alışmakta ve doğal etkenlerle de yakın ilişki kurmak durumundadırlar. Aynı zamanda kır, üretimin ilk gerçekleştiği mekândır. İlk tarımsal üretim faaliyetlerinin gerçekleştiği coğrafi alan olduğu için, Mezopotamya uygarlığın çıkış yeri olarak kabul görmektedir [12-13-7]. Doğa koşullarının tarımsal faaliyetler üzerindeki etkilerinin ilk izleri de bu coğrafyada somutlaşmıştır. Kuru ve yağışlı dönemlerin belirlenerek tarımsal üretimin kontrol edilebilmesi düşüncesi takvim, astronomi ve geometri bilimlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır [12]. Her bir bilim farklı bir uzmanlık alanı olduğundan artan işbölümü bu coğrafyada ilk kentleri ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan bakıldığında, kentler tarımsal faaliyetlerin sonuçlarından biridir.

Kentsel yaşamda doğa olayları kırsal yaşamdaki kadar yaşamın en önemli belirleyicisi değildir. Tarımsal alanlar, antik insanın mirasıdır. Deneyimler ve toprak üzerinde çalışmanın gerektirdiği etkenler temelinde, biçimlendirilmiş alanlar insan faaliyetlerinin bir sonucudur. Bu biçimlendirilmiş alanlar köyler ve kentlerdir [13]. Kırsal yaşamda insan doğal sistemi işleyerek temel ihtiyaçlarını karşılarken, kent yaşamında, Harvey'in tanımlamasıyla, yapılı bir çevre bulunmaktadır. Bu yapılı çevrede insanın temel ihtiyaçları farklı üretim ve tüketim araçlarıyla karşılanabilmektedir. Kent büyük ölçüde kontrollü bir uygulama alanı iken kırsal alan, en azından uygulamada, kontrolün doğada olduğu bir alandır. Ancak, bu durum insanın kent üzerinde tamamen bir kontrolü olduğu ve doğa olaylarının kenti etkilemediği ve ondan bağımsız olduğu anlamına gelemmez.

Mumford, kentin ilksel yapısının köyün içinde mevcut olduğunu ileri sürmektedir. O'na göre kentte yer alan ev, kutsal mekân, kamu yolları, sarnıç, meydan gibi birçoğu ortak yaşam mekânı olan yapılar köyde de bulunmaktaydı [14]. Aristo birkaç köyün neredeyse kendine yetecek genişliğe ulaşacak şekilde tek bir bütün topluluk halinde birleştiklerinde kentin oluştuğunu söyler [15]. Bu varoluş, yaşamın yalın ihtiyaçlarından oluşmuş ve iyi bir yaşamın hatırına var olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, eğer toplumun önceki biçimleri doğaya uygun ise kent de aynı şekilde doğaldır. [15]. Kentten önce -köylerin dışında- etraflarındaki toprakta yetiştiricilik yapan mezralar ve kır evleri de bulunmaktaydı [16]. Ancak, zaman içerisinde bu yerleşimlerin bir kısmı kentlere dönüşmüştür. Kentin köyün yerine geçme girişimleri sonucu kentler gelişmeye başlamış olsa da Mumford'a göre köy kentten daha hızlı ve etkili bir biçimde çoğalarak çok daha geniş bir alana yayılmıştır. Bu nedenle Mumford "(k)ent yokken köy vardı, kent olmayınca köy var olmaya devam edecektir" demektedir [14].

Üretim tarzı da kır ile kent arasındaki ayrımın en belirgin görünümlerinden biridir. İnsanoğlunun, Buzul Çağı boyunca toplayıcılık ve avcılıkla yaşamını idame ettirdiği bilinmektedir [17]. Besine bu türden erişimde insanların kullandıkları mekânla tam bütünleşmeleri söz konusudur. Bu verili mekân üzerinde yaşam faaliyetleri av ve toplamaya gelecek unsurlarla sınırlanmış olup doğal mekânın egemenliği belirleyicidir. Tarımsal üretimle birlikte, yeniden üretim ilişkilerinin de yoğunlaştığı mekânlar ortaya çıkmıştır; neolitik devrimle insanların mekândaki hareketliliği kısıtlanmıştır. Artı ürünün ortaya çıkmasıyla biçimlenen, bu en kapsamlı işbölümü mekânsal farklılaşma ile kendini gösterir [18]. Bu mekânsal farklılaşma ise kır ile kentin birbirinden ayrılmasıdır. Bununla birlikte, Khorev kentsel alan ve kırsal alanı ürünlerin değiş tokuşunda geleneksel ortaklar olarak görmektedir. O'na göre kentsel ve kırsal alanlarda üretilen değerlerin değiş tokuşu çeşitli türde sermayenin kent ve kır arasında karşılıklı olarak akış gösterdiğini öne sürmektedir. İki alan arasındaki akım, ekonomik bağın yanı sıra kentin kırı yönettiği bir üst yapının da oluşmasına neden olmuştur [19].

Tarıma dayalı olan ekonominin ilk değişimi, iklimin ılımanlaşmaya ve biyo-çeşitliliğin arttığı neolitik dönemde gerçekleşmiştir. Childe'in "neolitik devrim" adını verdiği bu dönemde insan ekip biçmeye ve bitki yetiştirmeye başlamıştır [17]. Tarımsal faaliyetlerin insanoğlunu belli bir mekâna sabit hale getirmesi ilk yerleşik yaşama işaret etmektedir. İlk yerleşmelerin de uygarlığın başlayıp yayıldığı Orta Doğu, daha belirli bir alansal ifadeyle Nil Vadisi ve Mezopotamya olduğu bilinmektedir [20-7]. Dünyanın güneş etrafındaki hareketleri izlenmeye başlanarak tarımsal faaliyetler kontrollü olarak gerçekleştirilmeye başlanmış ve astronomi, matematik, muhasebe ve benzeri bilimlerin gelişmesine neden olmuştur. Kontrollü ve sulu tarım sonucunda artı ürün keşfedilmiş olup büyük bir toplumsal organizasyonu beraberinde getirecek olan bu durum da köylerin kentlere dönüşmesini tetiklemiştir [17] [12]. Kırsal alan tarımla uğraşan yerleşimler olarak kalırken, kentler ise kırsal alanlarda üretilen artı ürünlerin organizasyonunun gerçekleştirildiği yerleşimler olarak ayrılmaya başlamıştır.

Toplumsal organizasyonun oluşması ve toplumsal katmanlaşmanın ortaya çıkması da belirli aşamalardan sonra gerçekleşmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, tarımsal faaliyetlerin başlamasının ardından insanoglu doğayı gözlemlemeye başlamıştır. Belirli dönemlerin ve doğa olaylarının verimliliği artırdığı ve azalttığı tespit edilmiştir. İnsanoğlunun bu koşullara uyum sağlayarak tarımsal faaliyetlerine devam etmesi ise artı ürününün kontrolüne imkân vermiştir. Bu da kaçınılmaz olarak, kişi başına üretimin artmasına önayak olmuştur. İlk toplumsal katmanlaşmanın uygarlığın çıkış yeri olan Orta Asya'da artı ürünün korunması amacıyla başlayan milis sistemi, bunlara birer komutan atanması, yöneticilerin seçilmesi ve ruhanî liderin kontrolü altında artı ürünün saklanması sayesinde ortaya çıktığını belirtmek gerekir [21].

Köylerin tükettiklerinden çok üretmeye başlaması, yaşamak için besin üretmek zorunda olmayan kentleri ortaya çıkarmıştır. Ancak, bu kentlerin nüfusu artı ürüne bağlı kalmıştır [12]. Nüfus artışı, ortak yaşamdan kaynaklanan mal ve hizmet taleplerinin artmasına neden olmuştur. Farklı mal ve hizmet taleplerinin üretilmesi sorunu kentte yaşayanların farklı işlevler üstlenmesiyle çözülmüştür. Marx bu durumu “*malların üretimi için gerekli bir koşul*” olarak tanımladığı işbölümü kavramı ile açıklamıştır [21]. Marx'a göre öncelikle besin yetiştiren kırsal çevreden toplanan işçiler kendi üretimlerinden yabancılaştırılmış ve ardından işbölümü nedeniyle daha az çalışana ihtiyaç duyulduğu için iş sürecinin kendisinden yabancılaştırılmıştır [22]. İşbölümünün yarattığı bireysel üreticilerin, yaptıkları üretimde gitgide uzmanlaşması ve kendi alanlarında farklı deneyimleri ortaya çıkarmayı başararak yeni buluşlar yapmış olmaları çok büyük bir olasılıktır. Max Weber üretici ve araçların bu yapıyı “ussallaştırması”ndan bahsetmektedir. Weber süreç içerisinde bir kentlinin üretim sistemini değiştirdiğine ilişkin bir olay aktarır [26]:

“Ticaret yapan ailelerden genç bir adam köye gitti, kendi işine göre dokumacılar seçti, çalışmalarının denetiminin titizliğini büyük ölçüde artırdı ve böylece bu dokumacıları köylüden çiftçiye dönüştürdü.”

Weber, üretim ve ticaret sisteminin mantığını değiştiren bu sürece “ussallaştırma” adını vermektedir. Söz konusu süreç rekabeti artırmış ve kazanılan servet, yani sermaye faiz yerine ticarî işletmenin gelişimi için kullanılmıştır [26]. İşte, artan sermayenin belli ellerde birikmesi ve üreticinin birer işçiye dönüşmesiyle birlikte kentteki bu toplumsal organizasyon içinde toplumsal katmanlaşma pekiştirilmiştir. İlgili örnekler kentlerin ortaya çıkışı, gelişmesi ve sermayenin kentlerde birikmesiyle toplumsal katmanlaşmanın paralellik gösterdiğine işaret etmektedir.

Marx kırsal yaşam ve tarımsal işgücüne dayalı dönemi, bir altın çağ olarak görmektedir. Ancak, bu dönemde işçinin kendisini ifade edebilme veya yaşam koşulları hakkında söz edebilme ve eğitime erişebilme hakkına ilişkin politik özgürlüğü olmadığını da belirtir. Bir bakıma *güzel eski günlerin* yenilikleri reddedeceğini ileri sürerek, aşırı İslamî muhafazakârları örnek verir [22]. Kırsal alanı basit yaşam olarak ifade eden Marx, geçmişe dönüşü de eldeki kazanımların kaybı olarak görme eğilimindedir. O'na göre 1770 – 1780 dönemi İngiliz tarım

işçilerinin durumu, yiyecek ve konutları ile aynı zamanda özsaygı ile yaptığı işten zevk duyma bakımından bir daha asla erişilemeyecek bir idealdir [21]. Bu dönemde İngiltere'deki tarım alanlarının büyük bir kısmı, bu alanları yıllık sabit bir kira karşılığında çiftçilere kiralayan toprak sahiplerinin mülkiyetindeydi. Kiralayan çiftçiler en azından toprak sahibi ile arasındaki sözleşmede yazan miktarda olmak üzere toprak sahibinin gelirini garanti eder ve mahsulden elde edilecek kazanca bağlı olmaksızın kira öderdi [24]. Toprak üzerinde çalışanların ortalama ücreti ise 1797 ve 1808 yılında 1770 yılına göre sırasıyla yaklaşık %28 ve %30 düşüş göstermiştir [21]. Sözü edilen dönem, bilindiği gibi, İngiltere'de sanayi ve kentleşmenin hız kazandığı dönemlerdir. Marx'ın Engels ile birlikte yazdıkları daha eski ve işçi ücretlerini sorguladıkları farklı bir çalışmada ise sanayi kentlerinin, komşu kırsal alanlardan sağlıklı işgücü tedarik etmemeye devam etmeleri durumunda işgücü nüfuslarını çok kısa bir sürede kaybedeceklerine dair bir varsayma yer vermişlerdir [25]. Özetle, kır ile kent arasındaki ayrımın ortaya çıkışındaki görünümleden biri olarak ücret farklılığı, kentleşmeyle birlikte kırdaki ücretlerin düşüş göstermeye başlamasıdır. Kentteki tüccar, üretici, bankacı gibi mesleklerin ücretleri hızla artarken tarımsal alanda çalışanların ücretleri ve tarımsal faaliyet kazancı giderek azalmıştır; kırsala geri dönmenin bir şey kazandırmayacağı bellidir.

Üretilen malların değiş tokuşu ticaretin ilk adımları olmuştur. Tarıma dayalı bu üretim tekniği Ortaçağ'da değişime uğramıştır. Ortaçağ ticaretin geliştiği bir dönemdir. Bu Çağ'da; kır kent ilişkilerinin, toplumsal, siyasi ve ekonomik ilişkilerin ve bugünkü anlamda kentsel veya yerel yönetimlerin belirleyicisi feodalizmdir. Sınıflı ve koruyan korunan ilişkisine dayalı bu feodal yapıyla birlikte ticaretin artışı burjuvazinin ortaya çıkmasına neden olmuştur [26-27]. Ticaret demek, Ortaçağ'da kentin en önemli unsuru demektir; kentin bu Çağ'daki en önemli siyasal, ekonomik ve toplumsal olgu olmasının altında yatan temel neden ticarettir. Ancak, bu durum kentte sadece ticaret yapıldığı ve tarımsal faaliyetlerin hiç gerçekleştirilmediği anlamına gelmez. Pirenne eğer kent sözcüğüne verilen anlamla, halkın geçimini toprağı ekip biçmekle değil ticaretle sağladığı bir yer anlatılmak isteniyorsa 9'uncu yy'da Avrupa'da kent olmadığını ileri sürer. Yine Pirenne'ye göre eğer kentten, hukuksal bir varlığı ve kendine özgü yasa ve kurumları olan bir toplum anlaşılıyorsa yine bir kentin varlığından söz edilemeyeceğini savunmaktadır [26]. Pirenne'nin görüşünden, Orta Çağ'ın başları kırsal alan ile kentsel alanın henüz kesin çizgilerle ayrılmadığı bir dönem anlaşılmaktadır.

Ortaçağ'da tarımsal faaliyetler kenti destekleyen ve kentteki tüketimi karşılayan bir üretici birimdir. Pirenne'ye göre tarımsal ürünler artık yalnızca toprak sahiplerinin ve toprağı işleyenlerin tüketimini karşılamakla kalmıyor; mübadele eşyası veya hammadde olarak bunların genel sürümü de sağlanıyordu [26]. Böylece, kır ile kentin etkileşiminin mevcut olduğu söylenebilir. Ortaçağ'dan önceki dönemlerde, tıpkı Mezopotamya uygarlıklarında olduğu gibi, ticarî faaliyetler bulunmaktaydı. Ancak, Ortaçağ ticaretini kendinden önceki dönemlerden ayıran etmenlerin başında denizası ve uzun mesafeli ticarî ilişkiler gelir [16]. Bu ticarî ilişkilerin feodal yapıyla etkileşimi sonucunda Ortaçağ'da üretim tarzında, yukarıda da açıklanmış olan, bazı değişiklikler olmuştur. Bu ussallaştırma süreci, feodal düzen ve ticarî ilişkilerin Sanayi

Devrimi'ne evrilmesinde rol oynamıştır. Marx kapitalist üretim tarzının, malların muazzam bir birikimi olarak kendisini sunduğunu ifade eder [21]. Bu üretim tarzında ürün bir mal biçimini alır veya doğrudan bir takas işlem için üretilir; bu, burjuva üretiminin en genel ve ilkel biçimidir [21]. Kapitalist üretim tarzının en önemli ayırt edici özelliklerinden biri mülkiyettir. Ortaçağ'daki hâkim toplumsal ve ekonomik yapı olan feodalizmde mülkiyet ve sermaye feodal beylerdedir. Feodal beyin koruma görevine (süzeren) karşılık mülk sahibi olmayan çiftçilerin de (vassal) feodal beyin topraklarını işleme zorunluluğu bulunmaktaydı. Toprak ve sermaye birikimi feodal beylerin hâkimiyeti altındaydı. Pirenne'ye göre, şehir, sermaye ve özgürlük ayrılmaz üç parçadır [26]. Bu ilişki, aynı zamanda, toplumsal katmanlaşmanın da pekişmesini sağlamaktaydı. Özellikle Ortaçağ kentlerinin üretim sistemindeki dönüşüm ile birkaç yüzyıl ardından gelen ve insanoğlunun ikinci devrimi olarak anılan Sanayi Devrimi kır ile kent arasındaki ayrımı oldukça hızlandırmıştır.

Sanayi Devrimi kentsel nüfus önderliğinde tüm dünya nüfusunu oldukça hızlı bir şekilde artırmıştır. 19'uncu yüzyılda nasıl ki Amerika'nın bazı bölgelerinde tarımda makinenin kullanılması kırsal nüfusu küçülttüyse [21] günümüzde dünyanın diğer ülkelerinde de bu kullanımın kırsal nüfusu azalttığı gözlemlenmektedir. Yeni ürünler, traktörle gelen yeni bir teknoloji ve pazara yönelik üretimin çok büyük bir emek fazlası yaratması kırsal alanda yaşayanları kendi topraklarını terk etmeye zorlamıştır [3]. Köyden kente geçiş süreci ile giderek kentleşen toplum da şu öğeleri kapsamaktadır: samimiyetin aşınması, çatışma içeren ilişkilerin artması, ailevi otoritenin azalması, sözleşme temelli ilişkilerde artış, ortak yaşam ve kimliğe dayalı dayanışmanın yerini bireysel farklılıklara dayalı dayanışmaya bırakması [7]. Bu unsurlar, aynı zamanda, kentin kırdan daha karmaşık bir yapıya sahip olduğuna işaret etmektedir. Yine de, kentsel belirleyicilerin bu denli karmaşık olmasının temel nedeni doğaldır ki nüfusun yoğunluğudur. İlk yerleşimleri kente dönüştüren nüfusun yoğunluğu olduğu gibi, sanayi devrimi sonrası kentleşmenin de itici gücü nüfus ve hızlı artışıdır.

OECD verileri 2000 ilâ 2012 yılları arasında hinterlandı dâhil olmak üzere kentli nüfusunun, nüfusu 50 bin ilâ 200 bin olan kentlerde %1.06, nüfusu 200 bin ilâ 500 bin olan kentlerde %0.93, nüfusu 500 bin ilâ 1,5 milyon olan metropollerde %1.07 ve nüfusu 1,5 milyonun üzerinde olan metropollerde ise %1.56 artmış olduğunu göstermektedir [27]. 2014 yılı itibariyle OECD ülkelerinin kentleşme oranı %68 iken Kanada, Birleşik Krallık, Japonya, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkelerde bu oranın %70 ve üzerinde olduğu; ancak, Doğu Bloğu ülkeleri gibi gelişmekte olan ülkelerde ise kentleşme oranının %50'ler ve altında olduğu görülmektedir. Çalışılan sektör temelinde istihdam rakamları incelendiğinde ise kentleşme oranlarına zıt bir görünüm fark edilmektedir; gelişmiş ülkelerde tarımla uğraşanların toplam istihdam içindeki oranı %10'ları geçmezken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran %20'nin üzerindedir [27].

Türkiye'de ise son dönemdeki düzenlemelerle kırsal ile kentsel alanların kapsamı yeniden düzenlenmiştir. 6360 ve 6447 sayılı kanunlarla Türkiye'deki kentli nüfusun oranı

%70'lerden %90'lara yükselmiştir. Büyükşehir yapılanmasını değiştiren bu kanunlarla, büyükşehir sınırları içerisindeki köylerin tüzel kişiliğini kaldırılarak bağlı oldukları ilçe belediyesinin birer mahallesine dönüştürülmüştür. TÜİK'in, kentsel alanın belirlenmesinde nüfusu temel alması ve kentli nüfusu sadece il ve ilçe merkez nüfusu olarak ele alması [30] kır ile kentin yukarıda söz edilen diğer ayırıcı görünümünü göz ardı eden bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmanın konusu olan Havsa ilçesi için de, sadece nüfus kıstasının dışında, mümkün olduğunca literatürdeki diğer ayrımların da değerlendirilebilmesi amaçlanmıştır.

III. YÖNTEM

Çalışmanın alan araştırması kısmında Havsa ilçe merkezi ve bağlı 22 köyünde 2012 yılında gerçekleştirilen anket verileri kullanılmıştır. Havsa ilçe merkezinde 775 ve bağlı köylerde 1027 olmak üzere toplam 1.802 kişi ile gerçekleştirilen bu araştırmanın anket formu “demografik ve ekonomik veriler” kısmıyla “sosyoekonomik beklentiler” kısmından oluşmaktadır. Ankette toplam 53 soru yer almakla birlikte bunlardan yalnızca bir kısmı bu çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. “Demografik ve ekonomik veriler” kısmında yöneltilen ayrıntılı mülkiyet sorularıyla “sosyoekonomik beklentiler” kısmındaki detaylı beklenti sorularına araştırmanın kapsamında yer verilmemiştir.

Anket çalışmasının yanı sıra, demografik bilgiler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve verileriyle de desteklenmiştir. Kent merkezi, bağlı köyler ve toplam nüfus ile cinsiyete ilişkin bilgiler TÜİK tarafından kaydı tutulan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden temin edilmiştir.

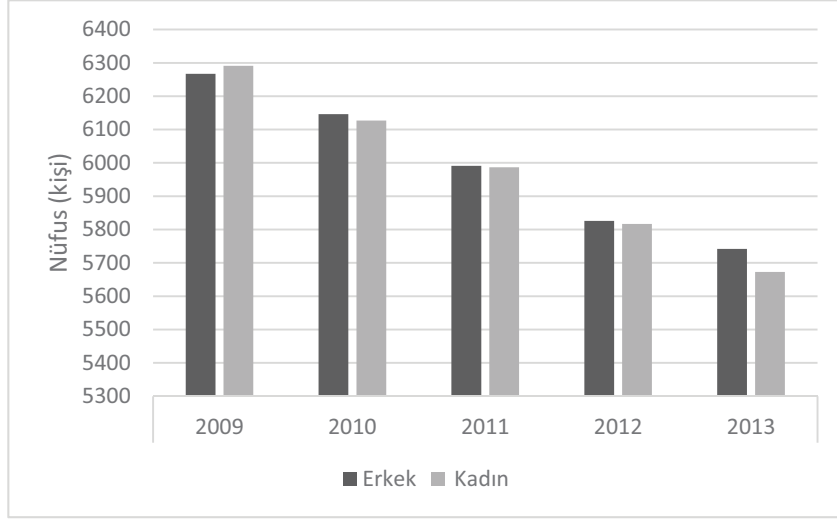
Anket verileri yorumlanırken öncelikli olarak betimleyici istatistik uygulanmıştır. Bazı ayrımların tespit edilebilmesi için ki-kare hipotez testi de uygulanmıştır; örneğin, mesleğe göre gelir farklılıklarının tespiti, mesleğe göre mülkiyet durumu vb.

İncelenen bazı çalışmalarda kır kent ayrımının belli başlı noktaları temel aldığı tespit edilmiştir. Singh ve Siahpush [31] yaş grubu, cinsiyet ve toplam nüfus gibi demografik veriler ile gelir düzeyinin yanı sıra sağlık verilerini kullanmışlardır. Pocol [32] kentsel ve kırsal alan nüfusunu yaş ve cinsiyet gibi demografik verilerle karşılaştırmıştır. Benzer bir şekilde, Küle [20] demografik verileri göç verileriyle birlikte ele almıştır. Saeedi ve Mighani [14] kırsal alanın üretim yapısından yola çıkarak kent ile kır arasındaki etkileşimi gözleme dayalı olarak incelemişlerdir. Chunmei ve Guiting [33] kentsel ve kırsal alan arasındaki gelir farkını eğitim düzeyi ve tarımda çalışan nüfus ile ilişkilendirmişlerdir.

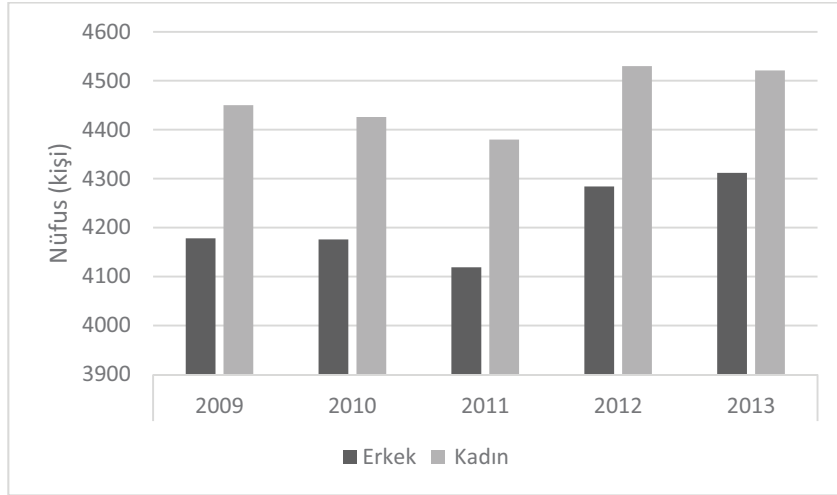
Bu çalışmada, incelenen çalışmalarla paralel olarak, demografik ve ekonomik veriler birlikte ele alınmış; bununla birlikte, diğerlerinden farklı olarak kişilerin beklentileri de çalışmanın kapsamına dâhil edilmiştir.

IV. VERİLER VE BULGULAR

Havsa İlçesi'nin nüfusu 2009 ilâ 2013 yılları arasında 21.186 kişiden 20.248 kişiye düşerek %4 civarında azalmıştır. Ancak, kır ile kent¹ ayrıştırıldığında farklı bir görünümle karşılaşmaktadır.

Grafik 1. Havsa Kırsal Alan Nüfusu

Grafik 2. Havsa Kentsel Alan Nüfusu

1 TÜİK metaveri uygulamasına paralel olarak; kırsal alan il ve ilçe merkezi dışındaki (belde ve köyler) nüfusu, kentsel nüfus ise il ve ilçe merkezleri sınırları içindeki nüfusu ifade etmektedir [30].

Havsa kırsal alan nüfusu 2009 yılında 12.558 kişi iken 2013 yılı itibarıyla 11.415 kişidir. Buna karşın, kentsel alan nüfusu aynı yıllar itibarıyla sırasıyla 8.628 ve 8.833'tür. Havsa'da kırsal alandan kentsel alana bir geçişin var olduğunu gösteren bu veriler cinsiyet temelli bir ayırım yapıldığında, geçişin erkeklerde daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Ancak, Havsa ilçe nüfusu toplamının da azalması, aynı zamanda Havsa dışına bir göçün de olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Ankete Katılanların Nereli Oldukları

	Kır		Kent	
	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
HAVSA	89,3	89,3	70,2	70,2
EDİRNE	3,7	93,0	7,1	77,4
KIRKLARELİ	1,2	94,1	5,3	82,7
TEKİRDAĞ	,3	94,4	1,9	84,6
DİĞER	5,6	100,0	15,4	100,0
Toplam	100,0		100,0	

Tablo 1, ankete katılan kişilerin doğup büyüdüğü yer veya kente ilişkindir. Kırsal alanda yaşayanların yaklaşık %90'ı Havsalıdır. Bu kişilerin yerleşim yerleri daha dar bir ifadeyle şu an oturdukları köydür. Kentsel alan ise bu açıdan daha ayrıktır. Yerleşiklerin %30'unun doğup büyüdüğü yer, diğer bir ifadeyle memleketi Havsa dışıdır; yani Havsa kentsel alanı sadece bağlı köylerden değil dışarıdan da göç almaktadır. Kırsal alana hem dışarıdan göç sınırlıdır hem de toprağa bağlılık bulunmaktadır.

Aşağıdaki tabloda kırsal alanda ve kentsel alanda çalışmakta olan kişilerin meslek grubuna göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 2. Çalışan Nüfusun Meslekî Dağılımı

	Kır		Kent	
	Adet	Oran (%)	Adet	Oran (%)
Çiftçi	426	64,94%	61	10,82%
İşçi	107	16,31%	224	39,72%
Memur	26	3,96%	84	14,89%
Serbest	97	14,79%	195	34,57%

Kırsal alanda çalışanların büyük bir çoğunluğu tarım faaliyetiyle uğraşmaktayken kentsel alanda çalışanların yaklaşık dörtte üçü işçi² veya serbest meslek mensubudur. Kentsel alanda çiftçilik yapanlar çalışanların onda birini oluşturmaktadır. Anket sonuçlarında birden fazla meslek icra edenler de bulunmaktadır. Kırsal alanda çiftçiliğin dışında başka bir meslek de icrâ edenler, toplam gözlem sayısının %5'ine yakındır. Kentsel alanda ise bu oran %1,5'tir.

Gelir düzeylerine ilişkin bir karşılaştırma yapıldığında, kent ile kır arasında yine göze çarpan bir fark belirlemektedir.

Tablo 3. Gelir Düzeyi (TL)

	Kır		Kent	
Geliri yok	221	21,67%	136	17,75%
1-1.000	592	58,04%	358	46,74%
1.001-2.000	155	15,20%	189	24,67%
2.001-3.000	34	3,33%	51	6,66%
3.001+	18	1,76%	32	4,18%

Tablo 3'e göre, kırsal alanda yaşayan kişilerin yaklaşık %80'inin geliri 1.000 TL'nin altındadır. Kentsel alanda, 1.000 TL'nin altında gelire sahip olanlar toplam kent nüfusunun yaklaşık %50'sini oluşturmaktadır. Başka bir açıdan bakıldığında; kırsal alanda 1.000 TL'nin üzerinde geliri olanların oranı %20'yi geçmezken, kentsel alanda aynı tutarın üzerinde geliri olanların oranı %30'un üzerindedir.

Gelir düzeyi, icrâ edilen meslekle karşılaştırıldığında daha anlamlı bir kır – kent ayrımı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4. Gelir Düzeyi – İcrâ Edilen Meslek Arasındaki İlişkiyi Gösteren Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Gelir Düzeyi – Kır

Türkiye HSD^{a,b}

ÇALIŞMA DURUMU	N	Subset for alpha = 0.05		
		1	2	3
ÇALIŞMIYOR	325	1,42		
ÇİFTÇİ	424		2,26	
İŞÇİ	107		2,30	
SERBEST	97		2,53	
MEMUR	26			3,15
Sig.		1,000	,082	1,000

2 İşçi, tarım işçisini kapsamamakta; sanayi, ticaret gibi işletmelerle belediye gibi kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan işçileri ifade etmektedir.

Gelir Düzeyi – Kent

Türkiye HSD^{a,b}

ÇALIŞMA DURUMU	N	Subset for alpha = 0.05			
		1	2	3	4
ÇALIŞMIYOR	200	1,49			
İŞÇİ	224		2,33		
ÇİFTÇİ	61		2,48	2,48	
SERBEST	194			2,71	
MEMUR	84				3,33
Sig.		1,000	,628	,170	1,000

Kırsal alanda gelir düzeyinin düşüklüğü nedeniyle çiftçi, işçi ve serbest mesleğin³ gelir düzeyi birbirine yakındır. Kentsel alanda gelir düzeyinin mesleğe göre biraz daha ayrıştığı gözlemlenmiştir. Hem kent hem de kırsal alanda, gelir düzeyi ile icra edilen meslek arasında istatistikî açıdan anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Kentsel alanda bu oranın kırsal alana göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir; kentteki meslek ve gelir dağılımı daha çeşitlidir.

Tablo 5. Gelir Düzeyinden Duyulan Memnuniyet

	Kır		Kent	
	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	39,3	39,3	24,2	24,2
KATILMIYORUM	21,8	61,1	25,2	49,4
KARARSIZIM	7,6	68,7	5,9	55,4
KATILYORUM	22,9	91,5	33,0	88,4
KESİNLİKLE KATILYORUM	8,5	100,0	11,6	100,0
TOPLAM	100,0		100,0	

Kentsel alanda, gelir düzeyinden memnun olmayan kişiler %50'inin biraz altındadır. Kırsal alanda gelir düzeyinden memnun olmayanlar ise %60'ın üzerindedir.

3 Kırsal alanda "serbest meslek" ile uğraşanlar bakkal, kahvehane işletmeciliği ve sınırlı sayıda berberden oluşmaktadır.

Tablo 6'da elde edilen gelirden tasarruf edebilme imkânı yer almaktadır.

Tablo 6. Gelirlerinden Tasarruf Edebildiğini İfade Edenlerin Oranı

	Kır		Kent	
	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	60,9	60,9	38,2	38,2
KATILMIYORUM	23,8	84,7	33,3	71,5
KARARSIZIM	4,4	89,1	5,2	76,7
KATILYORUM	8,1	97,2	18,9	95,6
KESİNLİKLE KATILYORUM	2,8	100,0	4,4	100,0
Toplam	100,0		100,0	

Tasarruf edemediklerini ifade eden kişilerin kırsal alandaki toplam oranı %85'e yakınken, kentsel alanda %72'nin altındadır. Kentsel alanda, elde edilen gelirden tasarruf edebilme kırsal alanla karşılaştırıldığında daha yüksek çıkmıştır.

Sermaye birikimine farklı bir açıdan yaklaşmak amacıyla, kişilere gelecek bir yıl içerisinde Havsa'da veya dışında gayrimenkul veya menkul almayı düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Kentsel alanda elde edilen sonuçlarda, Havsa veya dışında gayrimenkul almayı düşünmeyenlerin oranı %80'den daha azdır. Kırsal alanda ise aynı oran %92 civarındadır. Menkul alımı düşünmeyenler ise kentte %83'ün altındayken kırsal alanda yaklaşık %95'tir.

Tablo 7. İkamet Etmek Amacıyla Önümüzdeki 1 Yıl İçerisinde Havsa'dan Ayrılmayı Düşünüyorum.

	Kır		Kent	
	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	78,8	78,8	65,2	65,2
KATILMIYORUM	11,9	90,7	19,3	84,6
KARARSIZIM	1,2	91,9	4,5	89,1
KATILYORUM	4,8	96,7	8,2	97,3
KESİNLİKLE KATILYORUM	3,3	100,0	2,7	100,0

Tablo 8. Çalışmak Amacıyla Önümüzdeki 1 Yıl İçerisinde Havsa'dan Ayrılmayı Düşünüyorum.

	Kır		Kent	
	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	80,5	80,5	65,3	65,3
KATILMIYORUM	11,1	91,6	19,0	84,3
KARARSIZIM	1,2	92,8	5,0	89,4
KATILYORUM	5,0	97,8	8,2	97,5
KESİNLİKLE KATILYORUM	2,2	100,0	2,5	100,0

Tablo 7 ve 8'de, kişilerin kısa vadede Havsa'dan ayrılmayı düşünüp düşünmedikleri sorgulanmıştır. Kentte ankete katılanların %85'i gerek ikamet etmek gerekse çalışmak amacıyla ilk bir yıl içerisinde kentten ayrılmayı düşünmemektedirler. Kırsal alandan ayrılmayı düşünmeyenler ise toplam gözlem sayısının %91'inden daha fazladır.

Kişilerin göç kararları üzerinde, gelir düzeyinin etkisinin olup olmadığı Tablo 9'da test edilmiştir.

Tablo 9. Gelir Düzeyi İle Yaşanılan Yerden Ayrılma Kararı Arasındaki İlişki

Chi-Square Tests					
	df	Value (Kır)	Asymp. Sig. (2-sided)	Value (Kent)	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16	22,048 ^a	,142	13,363 ^a	,646
Likelihood Ratio	16	18,735	,283	13,919	,605
Linear-by-Linear Association	1	6,344	,012	0,026	,873
N of Valid Cases		1020		760	

Tablo 9'da da görüldüğü gibi, gerek kırsal alanda gerekse kentsel alanda, gelir düzeyi ile yaşanılan yerden ayrılma kararı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla, kent ile kır arasında bu açıdan bir ayrım söz konusu değildir.

Göç eğilimi olgusuna farklı bir açıdan bakıldığında kır ile kentin ayrıldığı görülmektedir. Tablo 10, kişilerin yaşanılan yerden ayrılma istekleri ile nereli oldukları arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 10. Kişilerin Nereli Oldukları İle Yaşanılan Yerden Ayrılma Kararı Arasındaki İlişki

Chi-Square Tests					
	df	Value (Kır)	Asymp. Sig. (2-sided)	Value (Kent)	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16	73,144a	,000	22,692a	,122
Likelihood Ratio	16	27	,046	23	,113
Linear-by-Linear Association	1	1	,471	4	,051
N of Valid Cases		1025		767	

Kentsel alanda, kişilerin nereli olduklarıyla yaşadıkları yerden ayrılma kararları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Kırsal alanda ise kişilerin doğum yerlerinin yaşadıkları yerden ayrılma kararları üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır. Tablo 1'deki veriler göz önünde bulundurulduğunda, Havsa'nın bir köyünde doğup büyüyen kişinin buradan ayrılma beklentisi bulunmamaktadır. Ancak, daha ayrışik olan kentsel alanda, memleketi Havsa olmayan bir kişi Havsa'dan ayrılma kararını kırsala göre daha kolay verebilmektedir.

Kişilerin bir yıllık dönem için yaşadıkları yerde istihdam imkânlarının iyileşeceğine ilişkin beklentileri kır ve kent için farklılık arz etmektedir.

Tablo 11. İstihdam İmkânının İyileşeceğine İlişkin Beklenti

	Kır		Kent	
	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	49,5	49,5	36,4	36,4
KATILMIYORUM	21,6	71,1	29,4	65,8
KARARSIZIM	16,8	88,0	15,9	81,7
KATILYORUM	8,5	96,5	11,7	93,4
KESİNLİKLE KATILYORUM	3,5	100,0	6,6	100,0
Toplam	100,0		100,0	

Katılımcılara Havsa'ya yatırım yapılmasına ilişkin beklentileri de sorgulanmıştır. Havsa'ya daha fazla yatırım yapılması gerektiğini düşünenler arasında kırdaki veya kentte yaşıyor olma-

ları bakımından önemli bir fark bulunmamaktadır. Hem kırsal alanda hem de kentsel alanda %90'ın üzerinde bir oranla yatırım yapılması olumlu bulunmaktadır.

Kır – kent ayrımının incelendiği son görünüm ise yaşanan yerden genel anlamda duyulan memnuniyettir.

Tablo 12. Havsa'da Yaşamaktan Genel Anlamda Duyulan Memnuniyet

	Kır		Kent	
	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	9,0	9,0	13,1	13,1
KATILMIYORUM	5,3	14,3	15,6	28,6
KARARSIZIM	5,8	20,0	9,2	37,8
KATILIYORUM	37,4	57,5	38,8	76,6
KESİNLİKLE KATILIYORUM	42,5	100,0	23,4	100,0
Toplam	100,0		100,0	

Tablo 12'ye göre, kırsal alanda yaşayanların, Havsa'da yaşamaktan duydukları memnuniyet kente göre daha yüksektir. Kentteki diğer belirleyiciler ve ayrışıklık duyulan memnuniyeti kırdan ayırmaktadır.

V. SONUÇ

Temel özellikleri bakımından kırsal alan görünümleri ağır basan Havsa hem kırsal hem de kentsel yerleşimi barındırmaktadır. Her iki alan arasındaki farklar literatüre paralel bir görünüm sunmaktadır.

Kırsal alanda gelir düzeyi kente göre düşük olup, kırsal alanda çiftçilik yapanların bir kısmı başka bir mesleği de icra etmektedirler. Farklı bir ifadeyle, kırsal alanda birden fazla işte çalışanlar kentteki aynı durumdaki kişilerin üç katından daha fazladır. Ayrıca, kırsal alanda icra edilen meslekle elde edilen gelir arasında bir ilişki bulunmaktadır. Kentsel alanda ise bu ilişkinin derecesi daha güçlüdür.

Gelir düzeyi ile kır veya kentten ayrılmayı düşünenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı gibi gelir düzeyinin düşmesi yaşanan yere bağlılığı daha da artırmaktadır. Bu durum, kişilerin, gelir düzeylerinin düşüklüğünün olası göç hareketini engellediği tahmin edilmektedir. Kentsel alana bakıldığında yaşanan yere bağlılığın nispeten zayıf olduğu görülmektedir.

Havsa'da servet veya sermaye kentsel alanda kırsaldan daha çok birikmektedir. Kentlerde ticaretin yaygınlaşarak kentlerin birer birikim merkezi olması olgusuna Havsa da paralel bir görünüm sunmaktadır. Bununla birlikte, Havsa'ya daha fazla yatırım yapılması yönünde beklentiye sahip olanlar hem kent hem de kırdan yaklaşık %94'tür. Ancak, tarihsel gelişimi göz önünde bulundurulduğunda sermaye kırsal alanda değil kentte birikme eğiliminde olacaktır.

Çalışma, literatüre katkı bakımından beklentileri de irdelemiş olup, gelir düzeyinin etkisi sınırlı kalırken, kırsal alandaki beklentilerin kente göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Kırsal alanın beklentilerinde yeni bir servet alımı kente göre az iken, gelir dışındaki tüm memnuniyet soruları da kırsalda daha olumlu bir görünüm arz etmiştir. Ancak, beklentilerin bir kısmı da kent veya kır arasında kesin bir fark ortaya koymamıştır. Örneğin, hem kırsal hem de kentsel alanda, yatırım yapılmasını olumlu bulanların oranı birbirine çok yakındır. Benzer bir şekilde, istihdam imkânlarının iyileşeceğine ilişkin beklenti de kır ve kentte kesin çizgilerle ayrılmamaktadır. Havsa'da yaşamaktan genel anlamda duyulan memnuniyet incelendiğinde kırsalın kente göre daha olumlu olduğu sonucu elde edilmiştir. Gelir düzeyinin kentsel alanda kıra göre daha yüksek, yaşam koşullarının daha iyi ve mülkiyet sahipliğinin daha fazla olmasına rağmen memnuniyetin daha düşük çıkması bir tezat olarak görülebilir. Bunu destekler nitelikte, kırdan yaşayanların buradan ayrılmama istekleri de bulunmaktadır. Bu durum, kırdan yaşayanların toprağa bağlılığıyla açıklanabilir. Kırsal alanda anket uygulanan kişilerin yaş ortalamasının 45'in üzerinde olması da bu kişilerin hareket kabiliyetini sınırlamaktadır. Ancak, kesin bir belirleme için daha spesifik çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Havsa, kırsal ve kentsel alan ayrımının temel görünümünün gözlemlendiği bir yerleşimdir. Kırsal nüfusun azalma eğilimi, kırsal alandaki hâkim üretim tarzının tarım olması, kırsal alanda toplumsal tabakalaşmanın aksine bir bağdaşıklıkla var olması, sermayenin kentsel alanda birikmesi gibi görünüm bu desteklemektedir. Buna karşın, beklentiler inceleme kapsamına alındığında bu ayrımın gözlemlendiği söylenemez. Özetle, beklentilerin çoğu kırsal alan ile kentsel alanda paralel özellikler göstermektedir. İrdeleme kapsamına alınan tüm bilgi ve veriler ışığında Havsa'nın kırsaldan kente geçişin yoğun olarak yaşandığı; ancak, bünyesinde hem kıran hem de kentin özelliklerinin gözlemlenebildiği, kırsal ağırlıklı bir yerleşim olduğu söylenebilir.

Yararlanılan Kaynaklar

- [1] Urry, J. (1995). *Consuming Places*, London: Routledge.
- [2] Wirth, L. (1938). «Urbanism As a Way of Life» *The American Journal of Sociology*, XLIV (1), 1-24, July.
- [3] Kıray, M. B. (2003). «Topraktan Kopan Köylülerin Kentlerde Yaşama Stratejisi» *Kentleşme Yazıları*, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 184-187.

- [4] OECD, (2010). «Strategies to Improve Rural Services Delivery,» OECD Rural Policy Reviews.
- [5] Moudon, A. V. (1997). «Urban morphology as an emerging interdisciplinary field» *Urban Morphology*, 1 (1), 3-10.
- [6] Durkheim, E. (1994). *The Division of Labour in Society*, London: The Macmillan Press Ltd.
- [7] Flanagan, W. G. (1990). *Urban Sociology: Images and Structure*, Massachusetts: Allyn and Bacon.
- [8] Friedmann, J. (1979). «On The Contradictions Between City and Countryside» *Spatial Inequalities and Regional Development*, Massachusetts, Kluwer Boston, Inc., 23-46.
- [9] Şengül, T. (2000). «Radikal Kent Kuramları Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme: Alternatif Bir Yaklaşım Doğru» *Amme İdaresi Dergisi*, 33 (1), 27-58.
- [10] Harvey, D. (1982). *The Limits to Capital*, Oxford, England: Basil Blackwell Publisher Limited.
- [11] The World Bank, (2014). «Urban population (% of total)» [Çevrimiçi]. Available: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/sp.urb.totl.in.zs?downloadformat=excel>. [Erişim tarihi: 29 Ocak 2016].
- [12] Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*, 8. baskı., İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [13] Huot, J.-L., Thalmann, J.-P. ve Valbelle, D. (2000). *Kentlerin Doğuşu*, Ankara: İmge Kitabevi.
- [14] Saeedi, S. ve Mighani, M. (2013). «Interaction of Urban Life and Rural Life» *International Journal of Engineering*, 3, 57-60.
- [15] Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- [16] Aristotle, (2001). *Politics*, South Bend: Infomotions Inc.
- [17] Pounds, N. (2005). *The Medieval City*, Connecticut: Greenwood Press.
- [18] Childe, G. (2010). *Kendini Yaratan İnsan (insanın çağlar boyu gelişimi)*, 11. baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
- [19] Ercan, F. (2004). *Toplumlar ve Ekonomiler*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- [20] Küle, L. (2014). «Urban - Rural Interactions in Latvian Changing Policy and Practice Context» *European Planning Studies*, 22 (4), 758-774.
- [21] Kayıkcı, M. (2007). «Düşünce-Mekân İlişkisi Bağlamında Eski Yunan'da Kent» *Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine*, İstanbul, İmge Kitabevi, 147-157.
- [22] Shippside, S. (2009). *Karl Marx's Das Kapital*, 1. baskı, Oxford: Infinite Ideas Limited.
- [23] Marx, K. (1995). *Capital*, cilt I, Moscow: Progress Publishers.
- [24] Stead, D. R. (2004). «Risk and risk management in English agriculture, c. 1750-1850» *Economic History Review*, LVII (2), 334-361.

- [25] Marx, K. ve Engels, F. (2012). *Economic and Philosophic Manuscripts of 1844*, USA: Start Publishing LLC.
- [26] Weber, M. (2005). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, London, Boston: Unwin Hyman.
- [27] Pirenne, H. (2002). *Ortaçağ Kentleri: Kökenleri ve Ticaretin Canlanması*, 3. baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- [28] Göze, A. (2005). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, 10. baskı, İstanbul: Beta Basım.
- [29] OECD, (2013). «OECD Regions at a Glance» OECD Publishing.
- [30] TÜİK, (2015). «Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Bilgi ve Açıklamaları» 30 Ocak 2016. [Çevrimiçi]. Available: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/aciklama.zul>.
- [31] Singh, G. K. ve Siahpush, M. (2014). «Widening Rural-Urban Disparities in Life Expectancy, U.S., 1969-2009» *American Journal of Preventive Medicine*, 46 (2), e19-e29.
- [32] Pocol, C. B. (2012). «Rural-Urban Disparities in The North West Region of Romania» *Lucrari Ştiinţifice, Seria A, XIV (1)*, 195-202.
- [33] Chunmei, L. ve Guiting, Z. (2014). «Research on Relationship between Level of Rural Human Capital and Urban-Rural Income Gap» *International Journal of u- and e-Service and Technology*, 7 (2), 239-248.
- [34] TÜİK, (2014) «Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı». [Çevrimiçi]. Available: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>. [Erişim tarihi: 29 1 2013].

Hakan YAŞ - hakanyas@trakya.edu.tr

Born in 1981 in Edirne, Hakan Yas is an assistant professor in the Department of Finance, Banking and Insurance at Trakya University Havsa Vocational School. He received his Ph.D. in Local Governments and Decentralization from Marmara University in 2011. He teaches Public Administration, Local Governments, Urban Politics, and Local Government Finance. He is interested in Urban Sociology, Urban Settlements History, Urban Poverty and Municipal Borrowing.

Talat GÜLER - tguler@trakya.edu.tr

Talat Guler, born in 1967 in Edirne, is a lecturer in the Department of Business Administration at Trakya University Havsa Vocational School. Graduated in Econometrics from Istanbul University Department of Econometrics, he received his M.D. from the same Department. He teaches Mathematics, Statistics, Econometrics and Business Mathematics. He is interested in Economics and Agricultural Economics.